

การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว

The Participation of Monks in Conservation the World Heritage Sites of
Luang Phra Bang Lao People's Democratic

พระมหาเดชาธร สุขขโย¹ และศิริโรจน์ นามเสนา²
Phramaha Dechathorn Supachayo and Sirirode Namsena

Received: July 8, 2020

Revised: September 3, 2020

Accepted: September 3, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง และ 2) นำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลก หลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 รูปหรือคน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง คือ (1) พระสงฆ์ขาดองค์ความรู้ในด้านบริหารจัดการเรื่องของโบราณสถาน โบราณวัตถุสถาน ทำให้เกิดทั้งการอนุรักษ์และการทำลายด้วย จึงเป็นเหตุให้เกิดการมีส่วนร่วมน้อยลง (2) เครือข่ายความสัมพันธ์ของพระสงฆ์กับภาครัฐ ยังทำงานไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน (3) งบประมาณ ที่ยังไม่ได้เข้ามาสู่พระสงฆ์และการบริหารจัดการ เพราะไปอยู่ในส่วนอื่นแทน และ (4) ระบบการบริหารจัดการยังไม่เชื่อมโยงกัน และ 2) แนวทางการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลก คือใช้หลัก PPC MODEL ได้แก่ (1) P การส่งเสริม (Promotion) 2) P จิตสำนึกสาธารณะ (Public Mind) และ (3) C การอนุรักษ์ (Conservation) โดยนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ คือ หลักกอธิปทานิยธรรม เพื่อให้เกิดการปรึกษาหารือกัน ก่อให้เกิดการอนุรักษ์และสร้างกระบวนการเรียนรู้สืบไป

¹ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ; National Office of Buddhism

² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์; Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus

Corresponding author, e-mail: mahadechathorn@gmail.com, Tel. 084-1378883

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์, การอนุรักษ์เมืองมรดกโลก, หลวงพระบาง

Abstract

This research paper purpose to study the condition of the participation of monk issues to conserve the world heritage sites of Luang Phra Bang, Lao People's Democratic Republic and present the approach for monks to participate in preserver the world heritage sites. The research utilized the qualitative approach via analyst documents, dept interviews with 17 significant participants and a focus group with 12 experts. The result found that 1) the lacking knowledge of archaeological management among monks led to preserve and ruin that resulted in a decrease in participation. 2) The relationship networks between monks and government sectors are not working at an equal approach. 3) The budget has not sent directly to monks and management. And 4) the lack of management connection. This paper presents the approach that can be beneficial for the participation of monks through the PPC model which consist of 1) P: Promotion, 2) P: Public mind, and 3) C: Conservation. In this respect, it can apply the principle of Buddhism to achieve discussion of conservation and continuous learning process.

Keywords: Monks, conservation, World Heritage City, Luang Prabang

บทนำ

“หลวงพระบาง” เป็นหนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมที่ยูเนสโก ได้ยกสถานะขึ้นเป็นเมืองมรดกโลกสำคัญของชาติลาวอันเป็นวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ไว้ ดังนั้น คำว่า “หลวงพระบาง” หรือคำว่า “พระบาง” ตามตำนานได้กล่าวว่า

หลวงพระบาง ได้กำเนิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 236 พระเจ้ากรุงกัมพูชา ได้อาราธนาอัญเชิญมาจากลังกาทวีป พระจุลนาครเถระพระอรหันต์ ซึ่งอยู่ในลังกาเป็นหัวหน้าให้กำเนิด เพื่อหวังใคร่จะให้พระพุทธรูปศานาดำรงอยู่ตลอด 5,000 ปี จึงได้จัดสร้างขึ้นด้วยวัตถุแร่ธาตุ ผลสมหลายอย่าง คือ เงิน ทอง ทองแดง และทองเหลือง เป็นพระพุทธรูปยกพระหัตถ์ทั้งสองขึ้นห้ามญาติ ในสมัยพระญาติกับพระยาโกศรี ณ แม่น้ำโรหิณี ต่อมาเรียกสั้น ๆ ว่า พระห้ามญาติ ครั้นหลอมหล่อสำเร็จแล้ว พระจุลเถระ จึงขนานพระนามว่า “พระบาง” (ต่อมาเลยเพี้ยนเป็นพระบางถึงเดี๋ยวนี้) พระจุลเถระ ได้ตั้งมโนปณิธานลัทธิฐานอัญเชิญพระบรมธาตุ 5 พระองค์แห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เสด็จเข้าถึงลู่อยู่ในที่ 5 แห่ง คือ พระนลาฏองค์ 1 พระหนุองค์ 1 พระอุระองค์ 1 ที่พระหัตถ์ซ้ายขวาข้างละองค์ พระบางสูงแต่พระบาทถึงยอดพระโมลี 2 คอกกับ 7 นิ้ว ทองหนัก 42 ชั่ง 1 ตำลึง (ประภัสสร ชูวิเชียร, 2557)

ตามตำนานแสดงให้เห็นว่าประวัติศาสตร์ลาว พระมหากษัตริย์ล้วนมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา และเป็นผู้นำหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนามาปฏิบัติแทบทั้งสิ้น ดังเช่น “พระเจ้าฟ้างุ่ม เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการนำพระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ จากเขมรสู่อาณาจักรล้านช้าง ทรงเป็นพุทธมามกะ และเป็นประมุขในการนับถือศาสนาพุทธ พระยาสามแสนไท นอกจากมีชื่อเสียงในการกู้ชาติแล้ว ยังมีชื่อเสียงในการสร้างโรงเรียนฝ้ายสงฆ์ และสร้างวัด ได้แก่ วัดมโนรมย์ วัดเชียงคาน พระโพธิสารราชเจ้า ทรงสร้างวัดวิชุนราช สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราช กษัตริย์ ผู้สร้างวัดพระแก้ว และพระธาตุหลวงที่เวียงจันทน์” (ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, 2555) อันเป็นสมบัติที่ทรงคุณค่าของประเทศลาวในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ได้ขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลกของประเทศลาวมี 3 แห่ง ได้แก่

1. เมืองหลวงพระบาง (Town of Luang Prabang) คือ อดีตเคยเป็นเมืองหลวงของประเทศลาวมาก่อนในยุคสมัยอาณาจักรล้านช้าง เอกลักษณ์และความสวยงามของเมืองหลวงพระบางได้รับอิทธิพลจากสมัยยุคอาณาจักรมอญ ทำให้เมืองหลวงพระบาง มีอาคารรูปแบบสถาปัตยกรรมโคโลเนียลสไตล์

2. ปราสาทหินวัดพู และสิ่งก่อสร้างใกล้เคียงในแขวงจำปาสัก อดีตเคยเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และแหล่งอารยธรรมโบราณถึง 3 สมัยด้วยกัน คือ อาณาจักรเจนละ ในช่วงศตวรรษที่ 6-8 ตั้งอยู่บนเนินเขาสูง หรือเรียกกันว่าภูควาย ห่างจากตัวเมืองเก่าจำปาสักประมาณ 6 กิโลเมตร (สถาบันพัฒนาการศึกษาอนุรักษณ์และการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ, 2560)

3. หุ่นหิน คือ ภูมิประเทศทางโบราณคดีซึ่งเป็นที่ตั้งของหินใหญ่ (Megalith) ที่กระจัดกระจายไปทั่วที่ราบสูงเชียงขวาง แขวงเชียงขวาง ทางเหนือของประเทศลาว ประกอบด้วยหินใหญ่รูปทรงไหนบัพัน ปรากฏเป็นกลุ่ม ๆ ตลอดแนวเขาและอยู่ล้อมรอบหุบเขาสูง (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2563)

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เมืองหลวงพระบางจากการเป็นมรดกของรัฐที่มีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และจารีตประเพณีต่าง ๆ และพัฒนาสู่ความเป็นเมืองมรดกโลกอย่างในปัจจุบัน จึงนับว่ามีความสำคัญยิ่งที่เมืองหลวงพระบางจะต้องมีประกอบองค์หลายประการ โดยเฉพาะทางด้านสถาปัตยกรรมนั้นล้วนมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โบราณสถาน โบราณวัตถุ สลุปเจดีย์ อาคารสถานที่ แหล่งบริการนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งบ้านเรือนของประชาชนที่บริเวณอาณาเขตเมืองมรดกโลกจะต้องมีความสมบูรณ์จึงได้พิจารณาขึ้นทะเบียนความเป็นเมืองมรดกโลกได้ ในเมื่อเมืองมรดกโลกหลวงพระบางมีความสำคัญต่อประชาชนลาวแล้ว ยังมีความสำคัญอารยะประเทศต่าง ๆ ที่จะเข้าไปสัมผัสถึงแหล่งอารยธรรมที่สวยงามผ่านการผสมผสานเข้ากับหลักพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดีอันเป็นแนวทางที่สามารถนำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อวิถีชีวิตของประชาชนและต่อการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกสืบไป

ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงเห็นว่าพระสงฆ์สำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี จึงสนใจนำเสนอ “แนวทางการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง” เพื่อให้เห็นคุณค่าของโบราณสถาน

โบราณวัตถุ ในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความรักความหวงแหนที่จะรักษาไว้และพร้อมที่จะส่งมอบต่อให้คนในรุ่นต่อไปได้ภาคภูมิใจต่อโบราณสถานที่มีคุณค่าควรอนุรักษ์ และเพื่อแสดงถึงประวัติความเป็นมาของชาติที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบันได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์มรดกโลก แขวงเมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์มรดกโลก แขวงเมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกของทั้งฝ่ายพระสงฆ์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเมืองมรดกโลก (In-depth Interview) จำนวน 17 รูปหรือคน

ขั้นที่ 3 เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 รูปหรือคน

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า เมืองมรดกโลกหลวงพระบางมีความสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ 2) ความสำคัญในเชิงวัฒนธรรม และ 3) ความสำคัญในเชิงสถาปัตยกรรมโดยความสำคัญทั้งสามประการนี้ ทำให้เกิดการศึกษถึงการกระบวนกรมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ที่อยู่ในบริเวณเมืองมรดกกว่าจะปัญหาอุปสรรคอย่างไร ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ จากการวิเคราะห์ปัญหาก็จะว่า ปัญหาหลักๆ ได้แก่ 1) สภาพปัญหาของพระสงฆ์ จะเป็นเรื่องของ การศึกษาของพระสงฆ์ การปกครองของพระสงฆ์ และ ความสัมพันธ์ของพระสงฆ์กับองค์การของรัฐ 2) ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหา คือ การปกครองของรัฐ ระบบการปกครองของรัฐ และการเคลื่อนตัวของพระสงฆ์ที่มีการศึกษา ส่วนสภาพปัญหาของพระสงฆ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมอนุรักษ์มรดกโลก ได้แก่ 1) ปัญหาด้านบุคลากร 2) ปัญหาด้านงบประมาณ และ 3) ปัญหาด้านการบริหารจัดการ จากสภาพปัญหาเหล่านี้ โดยเฉพาะปัญหาด้าน

บุคลากร คือขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่จะเข้ามาอนุรักษ์โบราณสถาน ทั้งนี้เพราะหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงมีบุคลากรน้อย จึงส่งผลกระทบต่อการลงมือดูแลโบราณโดยรวม และก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา ซึ่งนอกจากนี้แล้ว พระสงฆ์ที่เข้าไปมีส่วนในอนุรักษ์ก็เช่นกัน คือขาดองค์ความรู้ด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เรียกว่า มรดกโลก คือขาดองค์ความรู้ที่ถูกต้องในการอนุรักษ์ ปัญหาที่เกิดจากการบุกรุกพื้นที่ของประชาชนอันเป็นที่มาของปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น นโยบายการพัฒนาของหน่วยงานปกครองท้องถิ่น เช่น การก่อสร้างสาธารณูปโภคเป็นต้นรुकล้ำเข้าไปในเขตโบราณสถานก็เป็นการทำลายโบราณสถานโดยอ้อมได้ ปัญหาด้านงบประมาณ เป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งที่จะขับเคลื่อนงานอนุรักษ์โบราณสถานในที่ต่าง ๆ ให้ดำเนินไปได้ เพื่อใช้ในการอนุรักษ์โบราณสถานได้อย่างทั่วถึง เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก ทั้งนี้เพราะหากมีการจัดสรรงบประมาณโดยมองไปที่ความสำคัญของโบราณสถาน เช่น โบราณสถานที่ได้รับผิดชอบคิดว่ามีความสำคัญในอันดับต้น ๆ ก็อาจได้รับการจัดสรรงบประมาณลงไปดูแลได้อย่างทั่วถึงเมื่อเป็นเช่นนั้นโบราณสถานดังกล่าวนี้ ก็อาจทรุดโทรมไปก่อนเวลาอันควร และปัญหาด้านการบริหารจัดการ ปัญหาด้านการบริหารจัดการ นับเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับคน หากบริหารจัดการเรื่องคนไม่ได้ โดยเฉพาะคนที่อยู่ในเขตพื้นที่โบราณสถานด้วยแล้ว ปัญหาด้านการอนุรักษ์โบราณสถานก็แก้ไขได้ยาก

2. แนวทางการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลก หลวงพระบาง

พบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลก ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลก คือ การให้ความรู้ การสืบสารประเพณี และร่วมมือภาคีมรดกโลก 2) กระบวนการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลก คือ กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการเครือข่าย และกระบวนการสร้างพลังทางวัฒนธรรม โดยกระบวนการทั้งหมดนี้แนวทางในการเสริมสร้างความรู้แก่พระสงฆ์ให้ได้รับรู้เพิ่มเติม คือ

1) บุคลากร บางที่ยังไม่มีความรู้ ไม่มีความเชี่ยวชาญ การบริหารจัดการที่แท้จริง เช่น ไม่ลงพื้นที่ ไม่อธิบายความสำคัญ มรดกโลกให้พระสงฆ์ สามเณร ให้ประชาชนได้รู้จักเข้าใจอย่างแท้จริง

2) การทำงานของสำนักมรดก บางทีก็ไม่ทำงานคล่องแคล่วว่องไว ไม่คิดว่าพระต้องทำอะไรบ้าง แต่ทำเท่าที่สำนักมรดกให้ทำ ไม่คิดต้องทำเพิ่มเติม

3) นโยบายการพัฒนาและการอนุรักษ์ต้องให้สอดคล้องกัน นโยบายของมรดกโลกกับการอนุรักษ์เมืองต้องสอดคล้องกัน มีการพัฒนาและอนุรักษ์ไปด้วย คือถ้าจะสร้างตัวใหม่ก็ต้องให้มันสวยงาม แต่มีรูปเดิมเก่า

4) มีการจัดการงบประมาณ คือ มรดกโลกเขาจะมีงบประมาณจากยูเนสโก โดยเราต้องเขียนโครงการเข้าไปที่เราอยากบูรณปฏิสังขรณ์ แต่บางทีคนที่จะทำมันใจร้อน จะทำเอกสารยื่นไป เดือนหนึ่งสองเดือนอยากได้พร้อม มันก็เป็นไปได้ยาก ก็เกิดปัญหาตัวเองก็ทำไปก่อน แล้วไม่ตรงตามแบบของสำนักมรดกก็ทำให้เกิดปัญหา ถ้าทำตามมรดกนี้คือ 1) เวลาขึ้นแผนก็จะได้งบมาด้วยส่วนหนึ่ง ได้เท่าไรก็แล้วแต่ แต่ต้องขึ้นแผนกับสำนักมรดกไว้ 1 ปี 2 ปีก็ว่าไป แต่ต้องขึ้นแผนเอาไว้

2) เมื่อได้รูปแบบ และ 3) ได้ที่ปรึกษาจากสำนักมรดก และได้รับรักษาแบบเดิมเอาไว้ พระสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ต่อมาประชาชนต้องมีบทบาทในการมีความรู้ในการอนุรักษ์มรดกโลกด้วย ประชาชนมีใครบ้าง สาธุชนแถวรอบวัด มีพระสงฆ์ ด้วยต้องได้รับข้อมูลข่าวสาร คิดว่ามรดกขาดการให้ข้อมูลข่าวสารในส่วนนี้ ดังนั้นทุกภาคส่วนจะต้องตระหนักรู้ร่วมกันในการมีจิตสาธารณะหรือ (Public Mind) อันจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อชาติได้

รัฐบาลและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเพื่อการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกนั้น ควรให้ความสำคัญการสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเมืองมรดกโลก โดยเฉพาะชุมชนจัดทำรูปแบบการเรียนการสอนให้ตระหนักรู้ถึงความสำคัญ ความเป็นมาของเมืองมรดกโลก โดยมีพระสงฆ์เป็นสื่อกลางในการนำข้อมูลไปใช้ในการฝึกอบรมแก่ประชาชน เพื่อให้เกิดความรู้ทั้งส่วนของพระสงฆ์และประชาชนด้วย เพราะการจัดฝึกอบรมให้ความรู้กับประชาชนในชุมชนที่มีโบราณสถานให้รู้จักวิธีการอนุรักษ์รักษา หรืออนุรักษ์โบราณสถานที่เป็นสมบัติของชุมชนของตนเอง ถือว่ามีความสำคัญสุด เพราะจะช่วยให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในการรักษาแหล่งมรดกโลกของประเทศ และเห็นคุณค่าของมรดกโลกได้

อภิปรายผลการวิจัย

การนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกมี 5 แนวทาง ได้แก่ 1) การใช้หลักพุทธธรรม หมายถึง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกโลก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเสถียร ถาวรธมโม (เกษาชาติ) (2555) พบว่า (1) ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านร่วมค้นหาสาเหตุของปัญหา และด้านร่วมหาวิธีการแก้ไขปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านร่วมปฏิบัติงาน และด้านร่วมติดตามประเมินผล และบำรุงรักษา อยู่ในระดับมาก (2) ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษา (สามัญศึกษา) วุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรม(แผนกธรรม) และระยะเวลาสังกัดอยู่ภายในวัด ต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน ส่วนพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งทางคณะสงฆ์และวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรม (แผนกบาลี) ต่างกัน ต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 (3) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) ภาควิชา มรดกโลก หมายถึง การกำหนดเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับมรดกโลก ที่เจ้าของมรดกในประเทศจะต้อง

ดำเนินตามเกณฑ์นั้น 3) การใช้อำนาจรัฐ หมายถึง รัฐผู้ปกครองประเทศ ผู้มีอำนาจในการสั่งการต่าง ๆ ออกกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกโลก โดยยึดตามเกณฑ์ของภาคีมรดกโลก 4) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การมีส่วนร่วมพลังทางวัฒนธรรม ที่มีส่วนในการอนุรักษ์มรดกโลก และ 5) กระบวนการชุมชน หมายถึง การทำงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกโลกที่ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดกติกาต่าง ๆ ให้ชุมชนอยู่กับแหล่งมรดกโลกได้ แบบอนุรักษ์ ซึ่งมีกระบวนการทำงานแบบเครือข่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการอนุรักษ์มรดกโลกเอาไว้ อันเป็นสมบัติที่มีคุณค่าของประเทศชาติมาหลอมรวมเป็นแนวทางการอนุรักษ์มรดกโลกตามหลักพุทธธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของหลุยส์ ฝานตีส์วีสต์ (2558) พบว่า แนวคิดการคุ้มครอง และวิธีการอนุรักษ์ แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง สปป.ลาว มีความสอดคล้องกับหลักเกณฑ์สากลและอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกขององค์การสหประชาชาติ UNESCO เกี่ยวกับการดำเนินงานต่าง ๆ เข้าในการอนุรักษ์ สงวนรักษาแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการวางมาตรการระเบียบกฎหมาย และปรับปรุงกฎหมาย สปป.ลาว ให้มีประสิทธิภาพ มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมตัวจริงของภูมิประเทศ และ ตัวเมืองมรดกโลกหลวงพระบางให้มากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ในการนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกมี 5 แนวทาง ได้แก่

1. การใช้หลักพุทธธรรม หมายถึง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกโลก
2. ภาคีมรดกโลก หมายถึง การกำหนดเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับมรดกโลก ที่เจ้าของมรดกในประเทศจะต้องดำเนินตามเกณฑ์นั้น
3. การใช้อำนาจรัฐ หมายถึง รัฐผู้ปกครองประเทศ ผู้มีอำนาจในการสั่งการต่าง ๆ ออกกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกโลก โดยยึดตามเกณฑ์ของภาคีมรดกโลก
4. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การมีส่วนร่วมพลังทางวัฒนธรรม ที่มีส่วนในการอนุรักษ์มรดกโลก และ
5. กระบวนการชุมชน หมายถึง การทำงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกโลกที่ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดกติกาต่าง ๆ ให้ชุมชนอยู่กับแหล่งมรดกโลกได้ แบบอนุรักษ์ ซึ่งมีกระบวนการทำงานแบบเครือข่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการอนุรักษ์มรดกโลกเอาไว้ อันเป็นสมบัติที่มีคุณค่าของประเทศชาติมาหลอมรวมเป็นแนวทางการอนุรักษ์มรดกโลกตามหลักพุทธธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากข้อเสนอแนะข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรให้ทางคณะสงฆ์ลาวที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับทางภาครัฐ หรือภาคเอกชนในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ถึงหลักการในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลก อันเป็นสมบัติที่ทรงคุณค่าของประเทศชาติ โดยเฉพาะเป็นสมบัติของมนุษยชาติที่ได้

สร้างสรรค์ผลงานด้านอารยธรรมนี้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาและเกิดความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ โดยเฉพาะได้ใส่ใจและตระหนักรู้ในหน้าที่ของตนเองที่จะปกป้องรักษาไว้ซึ่งอารยธรรมเหล่านั้นให้ดำรงคงอยู่สืบไป

ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

สำหรับประเด็นที่จะเป็นประโยชน์แก่ศึกษาค้นคว้าวิจัยครั้งต่อไปเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์เมืองมรดกโลก หลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ยังสามารถนำไปต่อยอดหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นเพื่อทำความเข้าใจให้ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกโลก จึงเห็นว่าควรทำการศึกษาวิจัยเรื่องต่อไปนี้

1. วัดควรมีการวางแผนและรูปแบบการบริหารจัดการศาสนสถานของวัดในฐานะเป็นเมืองมรดกโลก
2. วัดควรมีการจัดการความขัดแย้งระหว่างชุมชนและหน่วยงานอนุรักษ์เมืองมรดกโลกหลวงพระบางในอนาคต ด้วยแนวทางพัฒนาเมืองมรดกโลกหลวงพระบางบนพื้นฐานหลักพุทธธรรมให้ภาพลักษณ์ของเมืองมรดกโลกในเชิงกระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์. (2555). *ประวัติศาสตร์ลาวหลายมิติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.
- ประภัสสรร์ ชูวิเชียร. (2557). *ศิลปะลาว*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด.
- พระมหาเสถียร ถาวรธมโม (เกษาชาติ). (2557). *การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2563). *ทุ่งไหหิน*. เข้าถึงได้จาก [https://th.wikipedia.org/wiki/](https://th.wikipedia.org/wiki/สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ)
- สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ. (2560). *หมายเหตุอาเซียน บันทึกความเกี่ยวกับอาเซียน*. เข้าถึงได้จาก <https://aseannotes.blogspot.com>.
- หลียา ผันดีสวัสดิ์. (2558). *การคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง สปป.ลาว*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม). บัณฑิตศึกษา: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.